

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929Ravnikar M.
27-726.2(=163.6)"17/18"

Prejeto: 1. 6. 2019

Miha Šimacasist. dr., Teološka fakulteta UL, Katedra za zgodovino Cerkev in patrologijo, Poljanska c. 4, p. p. 2007, SI-1001 Ljubljana
E-pošta: miha.simac@teof.uni-lj.si**Jure Volčjak**dr., znanstveni sodelavec, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI-1002 Ljubljana
E-pošta: jure.volcjak@gov.si

O življenju, karieri in škofovskem grbu tržaško-koprskega škofa Matevža Ravnikarja (1776–1845)

IZVLEČEK

Prispevek želi na podlagi arhivskih virov nekoliko bolj osvetliti imenovanja poznejšega škofa Matevža Ravnikarja (1830–1845) v pomembnejših cerkvenih službah – za stolnega kanonika Lambergovega kanonikata v Ljubljani, gubernijskega svetnika v Trstu in prvega tržaško-koprskega škofa. Ob tem se je zdelo primerno posebej predstaviti tudi Ravnikarjev škofovski grb, o katerem se do sedaj ni posebej pisalo.

KLJUČNE BESEDE

Matevž Ravnikar, gubernijski svetnik, Lambergov kanonikat, stolni kanonik, škofovski grb, tržaško-koprski škof, Dunaj, Koper, Ljubljana, Trst

ABSTRACT

*ON THE LIFE, CAREER, AND EPISCOPAL COAT OF ARMS OF MATEVŽ RAVNIKAR,
BISHOP OF TRIESTE-KOPER (1776–1845)*

Drawing on archival sources, the contribution seeks to shed more light on the appointments of later-to-become Bishop Matevž Ravnikar (1830–1845) to important ecclesiastic offices – as the Cathedral Canon of the Lamberg canonry in Ljubljana, gubernial councillor in Trieste, and the first Bishop of Trieste–Koper. It also felt pertinent to present Ravnikar's episcopal coat of arms, which has so far not been given any special treatment.

KEY WORDS

Matevž Ravnikar, gubernial councillor, Lamberg canonry, cathedral canon, episcopal coat of arms, Bishop of Trieste–Koper, Vienna, Koper, Ljubljana, Trieste

Uvod

»Ravnikar est spes mea!«, je o duhovniku, jeziko-slovcu in poznejšem tržaško-koprskem škofu Matevžu Ravnikarju (1830–1845) leta 1812 med drugim zapisal jezikoslovec Jernej Kopitar (1780–1844).¹ Dr. Jakob Zupan (1785–1852) pa mu je ob škofovskem imenovanju posvetil slavno pesem, v kateri med drugim piše: »Se Tagaste veselile / Avgušтина Monike: / Tebi Vač goré bistrile / so glavó, sin Karnije!«²

Ta preprosti »sin Karnije« v slovenski javnosti torej za časa življenja ni bil nepomembna oseba, pa tudi po njegovi smrti se je o njem pogosto pisalo.³ Preprostemu človeku ga je najbrž najbolj živo skušal približati škofov nečak Jernej Ravnikar v biografiji *Tržaško-koprski škof Matej Ravnikar*, ki je izšla leta 1890.⁴ To seveda ni bila prva biografija, saj so posamezniki

poskušali škofovo življenje opisati že takoj po njegovi smrti,⁵ pa tudi v naslednjih letih so se našli posamezni duhovniki iz tržaško-koprške škofije, ki so o njem zapisali in ohranili prenekateri dragocen podatek,⁶ ki je prišel prav vsem nadaljnjim raziskovalcem slovenskega slovstva⁷ in piscem biografskih gesel.⁸ Lahko bi torej dejali, da je o škofu Matevžu Ravnikarju znane ga že skorajda vse, a vendar so nekateri nedavno odkriti arhivski dokumenti iz domačih in tujih arhivov še nekoliko osvetlili posamezne, morda manj znane dogodke iz njegovega življenja. Pričujoči prispevek ima tako namen na podlagi arhivskega gradiva nekoliko bolj temeljito predstaviti Ravnikarjevo imenovanje za stolnega kanonika Lambergovega kanonikata v Ljubljani, imenovanje za guvernerskega svetnika v Trstu, imenovanje za prvega tržaško-koprškega škofa, zlasti pa Ravnikarjev škofovski grb, o čemer se do sedaj res ni posebej pisalo.

Kratek življenjepisa

Matevž Ravnikar se je rodil 20. septembra 1776 v župniji Vače očetu Juriju Ravnikarju in materi Neži, roj. Lavtar.⁹ Nadarjenost malega dečka iz siromašne družine je opazil tamkajšnji kaplan Jurij Stendler, ki je starše nagovarjal, naj Matevža pošljejo v šole. Škofovi biografi poudarjajo, da je, za razliko od mnogih, v tem primeru pomembno vlogo pri sinovi življenjski poti imel oče. Mati se je namreč bala, da se bo mladi deček v mestu pogubil. Oče Jurij se tega očitno ni bal, in ko je kaplan Stendler obljubil, da bo dečku po svojih močeh pomagal pri pridobivanju izobrazbe, ga je odpeljal v Ljubljano s preroškimi besedami, da bo »Matevž nekoč še škof!« V Ljubljani je Matevž stanoval pri trgovcu in dobrem znancu v šentpetrskem predmestju. Veliko zaupanje staršev in kaplana v dečkovo nadarjenost je Matevž upravičil z lepimi šolskimi uspehi. Kot dober učenec si je kaj kmalu služil kruh z inštrukcijami in poučevanjem drugih. Ustvaril si je ugled in iskali so ga tudi v plemiških hišah; tako je bil že kot sedmošolec domači učitelj pri tedanjem kranjskem deželnem glavarju Juriju Jakobu grofu Hohenwartu (1796–1799). Po opravljeni maturi se je vpisal na ljubljansko bogoslovje, ki ga je leta 1802 zaključil s pohvalo (*laudabili*).¹⁰ Tonzuro in štiri nižje kleriške redove (ostiarat, lektorat, eksorcistat, akolitat)¹¹ mu je podelil tedanji ljubljanski nadškof metropolit Mihael baron Brigido (1787/1788–1806) na praznik sv. Frančiška Sa-

Tržaško-koprski škof Matevž Ravnikar (1830–1845)
(Ravnikar, *Tržaško-koprski škof Matej Ravnikar*,
pred str. 1).

¹ *Učiteljski tovariš*, 1. 11. 1877, str. 330.

² *Ilyrisches Blatt*, 10. 12. 1831, str. 197.

³ Marn, Vladika Matej Ravnikar, str. 63–70.

⁴ Ravnikar, *Tržaško-koprski škof Matej Ravnikar*.

⁵ Prim. *Kmetijske in rokodelske novice*, 10. 12. 1845, priloga.

⁶ Kovačič, Matevž Ravnikar, str. 81–107.

⁷ Prim. *Zgodovina slovenskega slovstva* II, str. 45–48.

⁸ Grdina, Ravnikar, Matevž, str. 105.

⁹ NŠAL, ŽA Vače, Matične knjige, R 1771–1806, str. 77.

¹⁰ NŠAL 4, šk. (fasc.) 143, f. 40/72, št. 1322, Potrdilo knezoškofa Wolfa z dne 3. novembra 1830.

¹¹ Več o nižjih redovih glej Volčjak, *Ordinacijska protokola*, 1. del, str. 13.

leškega, tj. 28. januarja 1801. Slovesnost je potekala v ljubljanski stolnici. Nadškof Brigido mu je podelil tudi vse tri višje kleriške redove, in sicer zadnji teden v juliju leta 1802. Slovesnosti so potekale v kapeli ljubljanske škofijske palače: podelitev subdiakonata 25. julija, podelitev diakonata 27. julija, mašniško posvečenje (prezbiterat) pa 31. julija 1802. Mizni naslov mu je zgotovil Kranjski verski sklad (*ad titulum fundi religionis*).¹² Ravnikarjev kasnejši kaplan Jožef Kovačič je o njegovi novi maši zapisal: »Starši so sicer želeli, da bi novo mašo v svojim rojstnim tergu na Vačah pel, ali modri in ponižni mladenč njih prosi, da ker vejo, da je on neprijatelj vsake truše, da bi v Ljubljani na tistem svoj prvi dar svete maše Bogu dopernesel.« Tako je novo mašo obhajal v ljubljanski stolni cerkvi sv. Nikolaja.¹³

Že kmalu po posvečenju je na bogoslovju in liceju nastopil službo profesorja dogmatike. Cesar Svetega rimskega cesarstva Franc II. Habsburško-Lotarinški (1792–1806, kot avstrijski cesar Franc I. v letih 1804–1835) ga je kot tedanjega »korepetitorja« v ljubljanskem nadškofijskem semenišču na to mesto imenoval novembra 1802 zaradi *seiner bewährten Kenntniße, und übrigen guten Eigenschaften*. Bil je edini kandidat, ki se je prijavil na razpisano mesto (*Er war der einzige Konkurrent*). Kot edinega primerne kandidata ga je 21. julija 1802 priporočil tudi grof Hohenwart; dogmatiko je poučeval vse do leta 1827.¹⁴ V vmesnem času je bil tudi vodja ljubljanskega semenišča in profesor na liceju (od 26. februarja 1806 naprej je zasedal *Lehrkanzl der Religionswissenschaft und das Amt des sonntägigen Exhortators an der philosophischen Lehranstalt*).¹⁵ Za časa Ilirskih provinc je bil v letih 1810–1813 kancler Ljubljanske centralne šole, po odhodu Francozov pa vodja ljubljanskih modroslovnih šol.¹⁶ V letih 1817–1827 je bil stolni kanonik Lambergovskega kanonikata, od leta 1828 častni stolni kanonik, v letih 1827–1830 pa gubernijski svetnik v Trstu.¹⁷ Ves ta čas si je prizadeval za poglobitev verskega življenja ter prevajal iz nemščine (na primer knjigo Christoph Schmidta *Zgodbe Svetiga pisma za mlade ljudi*) in latinščine, njegovo slovstveno delo pa je bilo še posebej pomembno zaradi skrbnosti, ki jo je pokazal do slovenskega jezika, zato je pridobil celo naziv »očeta« oziroma reformatorja slovenske proze ter naklonjenost Jerneja Kopitarja. Nje-

govo prizadevanje za slovenski jezik ni izostalo niti na ljubljanskem bogoslovju in ljubljanskem liceju. Na Kopitarjevo pobudo je Ravnikar namreč leta 1815 na dvorno komisijo za študijske zadeve na Dunaju naslovil pobudo za ustanovitev katedre za slovenski jezik na ljubljanskem bogoslovju.¹⁸ V predlogu je poudaril, da bi bila ustanovitev stolice koristna za duhovnike in uradništvo, pa tudi za ohranitev narodnostnih posebnosti: »Sploh je pripoznana resnica, da je kultura kakega naroda v najbolj natanki zvezi s kulturo njegovega deželnega jezika in da se pri vsakem narodu začenja višja kultura s spopolnjenim jezikom, zakaj bolj ko pravilno govori in misli narod v svojem deželnem jeziku, bolj razločni in jasni so pojmi, s katerimi se izraža prava razsvetljenost.«¹⁹ S pomočjo Žige Zoisa in Jerneja Kopitarja je njegova pobuda doživela uspeh in stolica za slovenski jezik je bila ustanovljena, izbrati pa je bilo treba še nosilca. Ravnikar je upe bolj kakor v Valentina Vodnika polagal v mladega Franca Metelka, ki je leta 1817 mesto tudi dobil.²⁰ »Smeli so prihajati k temu nauku tudi slušatelji licejski«, je zapisal Josip Marn in povzel Kovačičev zapis iz leta 1858, da so se sadovi tega pokazali dokaj hitro: »Kmalo je prišlo dokaj dobro pisanih slovenskih bukev na dan, in duhovni govori na prižnicah so bili prosti grozne soderge in v lepši in čistejši slovenščini zglasovani.«²¹

Prav Ravnikarja so imeli v mislih na dvoru, ko so se odločali o prvem škofu nove tarnovske škofije (Tarnów) v Galiciji. Ponujene službe pa Ravnikar ni sprejel, češ da si takšnega mesta ni nikoli želel, cesar pa ima gotovo veliko vrednejših in primernejših mož za to službo. Ob tej odklonitvi naj bi mu, kakor je zapisal Kovačič, Avguštin Gruber, salzburški nadškof (1823–1835) in v letih 1816–1823 ljubljanski škof, pisal: »Ako ravno oni meni že zopet željo, ki vem de jim iz serca pride, prijazno razodeli so, nikoli škofovskih del poprijeti se, tako sem vendar več ko prepričan, da jim ne bo dopolnena, in de oni čes malo let ta težek jarm prevzeti primorani bodo.«²² Gruber je imel prav, saj je bil Ravnikar že leta 1830 imenovan za (prvega) škofa leta 1828 združene tržaško-koprške škofije.²³ S tem pa so se izpolnile tudi besede Ravnikarjevega očeta, ko je Vačanom dejal, da bo njegov sin še kdaj škof.²⁴

Tudi v tej službi si je posebej prizadeval za poglobitev verskega življenja, izobraževanje ljudstva in duhovščine ter lepo slovensko besedo. Umrl je v Trstu 20. novembra 1845 okoli osme ure zvečer. Pokopali

¹² NŠAL 4, šk. (fasc.) 143, f. 40/72, št. 1322, Potrdilo knezoškofa Wolfa z dne 3. novembra 1830; Volčjak, *Ordinacijska protokola*, 2. del, str. 133, 138.

¹³ Kovačič, *Matevž Ravnikar*, str. 83.

¹⁴ NŠAL 4, šk. (fasc.) 143, f. 40/72, št. 1322, Potrdilo knezoškofa Wolfa z dne 3. novembra 1830; ÖStA, AVA, Unterricht StHK Teil 2, Ktn. 358, št. 4857 z dne 25. marca 1803, in št. 3880; Ravnikar, *Tržaško-koprski škof Matej Ravnikar*, str. 6.

¹⁵ ÖStA, AVA, Unterricht StHK Teil 2, Ktn. 355, št. 5641.

¹⁶ Pahor in Pestotnik, Ravnikar, *Matevž (Matej)*; Ciperle, *Podoba velikega učilišča*, str. 88, 122, 124, 134, 139, 141, 171, 177 in priloge.

¹⁷ Snoj in Uršič, Ravnikar, *Matevž*.

¹⁸ Podrobneje o tej problematiki glej ÖStA, AVA, Unterricht StHK Teil 2, Ktn. 355.

¹⁹ *Zgodovina slovenskega slovstva II*, str. 46.

²⁰ Prav tam, str. 46–47; Ciperle, *Podoba velikega učilišča*, str. 143, 182, 183.

²¹ Marn, *Jezičnik*, str. 69.

²² Kovačič, *Matevž Ravnikar*, str. 88.

²³ Grdina, Ravnikar, *Matevž*, str. 105.

²⁴ Ravnikar, *Tržaško-koprski škof*, str. 9.

so ga 24. novembra 1845 na pokopališču sv. Ane; slovesnost se je pričela ob 9.30.²⁵

Stolni kanonik Lambergovega kanonikata v Ljubljani

Sredi januarja 1817 je bil objavljen razpis za prosto mesto Lambergovega kanonikata pri stolnem kapitlju v Ljubljani.²⁶ Dotedanji stolni kanonik Anton Alojzij Wolf je bil namreč imenovan za gubernijskega svetnika v Trstu in je Ljubljano zapustil 9. januarja 1817, s tem pa se je mesto kanonika Lambergovega kanonikata sprostilo.²⁷ Lambergov kanonikat je pri ljubljanski stolnici obstajal od leta 1708. Tega leta se je namreč Frančišek Jožef grof Lamberg v Linzu odločil, da pri ljubljanski stolnici zaradi nezadostnega števila stolnih kanonikov ustanovi nov kanonikat, ki naj se za vse večne čase imenuje po družini Lamberg. Pravico do imenovanja vsakokratnega kanonika je pridržal starešini družine Lamberg, pravico do potrditve in umestitve pa je podelil vsakokratnemu ljubljanskemu škofu.²⁸

Na razpis se je prijavilo osem kandidatov. Konzistorij jih je izprašal in 10. aprila 1817 oblikoval listo, na kateri so bili kandidati razvrščeni po prednostnem vrstnem redu. Anton grof Lamberg, ki je leta 1817 načeloval družini Lamberg, je tako lahko izbral med naslednjimi kandidati:

- Konstantinom baronom Codelli-Fahnenfeldom, kanonikom Codellijevega kanonikata (1809–1819), rojenim v Gorici, tedaj starim 67 let,²⁹
- Lukom Burgerjem, dr. teologije in župnikom v Žužemberku, rojenim v Vogljah pri Kranju, tedaj starim 49 let,³⁰
- Matevžem Ravnikarjem, učiteljem dogmatike in verouka (veroznanstva), direktorjem bogoslovnega semenišča in začasnim direktorjem filozofskih študij, rojenim na Vačah, starim 41 let,³¹
- Francem Praprotnikom, župnikom in dekanom v Šmartnem pri Litiji, rojenim na Dobravi pri Kamni Gorici, starim 52 let,³²
- Gregorjem Wallandom, župnikom v Zasipu, starim 59 let,³³
- Valentinom Prešernom, župnikom v Tržiču, rojenim v Vrbi na Gorenjskem, starim 38 let,³⁴
- Tomažem Hiršem (*Hirsch*), gimnazijskim prefektom v Celju,³⁵
- Štefanom vitezmom Grisonijem, stolnim ceremoniarjem, rojenim na Sardiniji.³⁶

Grof Lamberg je že 19. aprila 1817 ljubljanskemu škofu Avguštinu Janezu Jožefu Gruberju v potrditev za novega stolnega kanonika Lambergovega kanonikata predlagal profesorja dogmatike in vodjo ljubljanskega bogoslovnega semenišča Matevža Ravnikarja, saj je bil po njegovem: *den ich unter denen in der Competenten Tabelle für den würdigsten zu seyn erachtet habe, gewählt*.³⁷ Škof Gruber je Ravnikarja potrdil in umestil na slovesnosti, ki je v ljubljanski stolnici potekala 25. aprila 1817 po končani procesiji. Ob tem je Ravnikar podal in podpisal izpoved vere, s tem pa je pridobil vse pravice in dolžnosti, ki so pripadale dostojanstvu stolnega kanonika (mesto v koru, glas v kapitlju, kanoniška obleka in insignije, dohodki itd.).³⁸ Dolžnosti ljubljanskih stolnih kanonikov je škof Gruber 28. julija 1817 še posebej podrobno navedel: vsakdanja molitev v koru ob 9.15; branje ob dogovorjenem času in urah, pri čemer poučevanje dogmatike ne more biti ovira za odsotnost; opravljanje ustanovnih maš, opravljanje slovesnih maš ob nedeljah in praznikih glede na dogovorjeni čas (*per turnum*), ko jih ne vodi škof ali drug dostojanstvenik; pomoč (asistenca) škofu pri vseh cerkvenih zadevah; obhajanje dopoldanskih in popoldanskih molitev v božični devetdnevnic; sodelovanje na zasedanjih konzistorija.³⁹

²⁵ ADT, busta 413, št. 2740/1845.

²⁶ NŠAL 4, šk. (fasc.) 25, f. 5/106.

²⁷ NŠAL 4, šk. (fasc.) 28, f. 5/1162, dokument z dne 8. aprila 1817.

²⁸ Ambrožič, Ustanovitve zasebnih kanonikatov, str. 57.

²⁹ Obvladal naj bi štiri jezike: italijansko (*wälisch*), latinsko, nemško in kranjsko. Študiral je v Gorici, in sicer filozofijo in teologijo. V dušnem pastirstvu je bil dejaven vse od posvetitve naprej.

³⁰ Bil naj bi pravi poliglot, saj naj bi obvladal več kot pet jezikov: kranjsko, nemško, latinsko, italijansko, francosko in orientalske jezike (*morgenländische Sprachen*). V Ljubljani in italijanski Pavii je študiral filozofijo in teologijo ter dosegel doktorat iz teologije in kanonskega prava. V dušnem pastirstvu je deloval več kot 11 let, več kot 12 let pa je tudi poučeval. Med letoma 1830 in 1848 je bil prošt stolnega kapitlja. Prim. Ambrožič, Prošti, dekani in kanoniki, str. 88.

³¹ Govoril je kranjsko, nemško in latinsko, vešč pa je bil tudi orientalskih jezikov. Študiral je v Ljubljani, in sicer filozofijo in teologijo, študij pa je zaključil z odliko. V dušnem pastirstvu ni nikoli deloval, saj je bil več kot 14 let učitelj.

³² Obvladal je »le« tri jezike: kranjsko, nemško in latinsko. V Ljubljani in Gradcu je študiral filozofijo in teologijo, študij pa je zaključil z dobrim uspehom. Od vseh kandidatov je imel največ izkušenj v dušnem pastirstvu, več kot 27 let.

³³ Obvladal je kranjsko, nemško in latinsko. Študij je končal v Gradcu, kjer je študiral filozofijo in teologijo, študij pa je zaključil z dobrim uspehom. V dušnem pastirstvu je deloval 29 let.

³⁴ Študiral je filozofijo in teologijo, vendar ne v Gradcu, temveč v Ljubljani, študij pa je končal z odličnim uspehom. V dušnem pastirstvu je deloval 14 let.

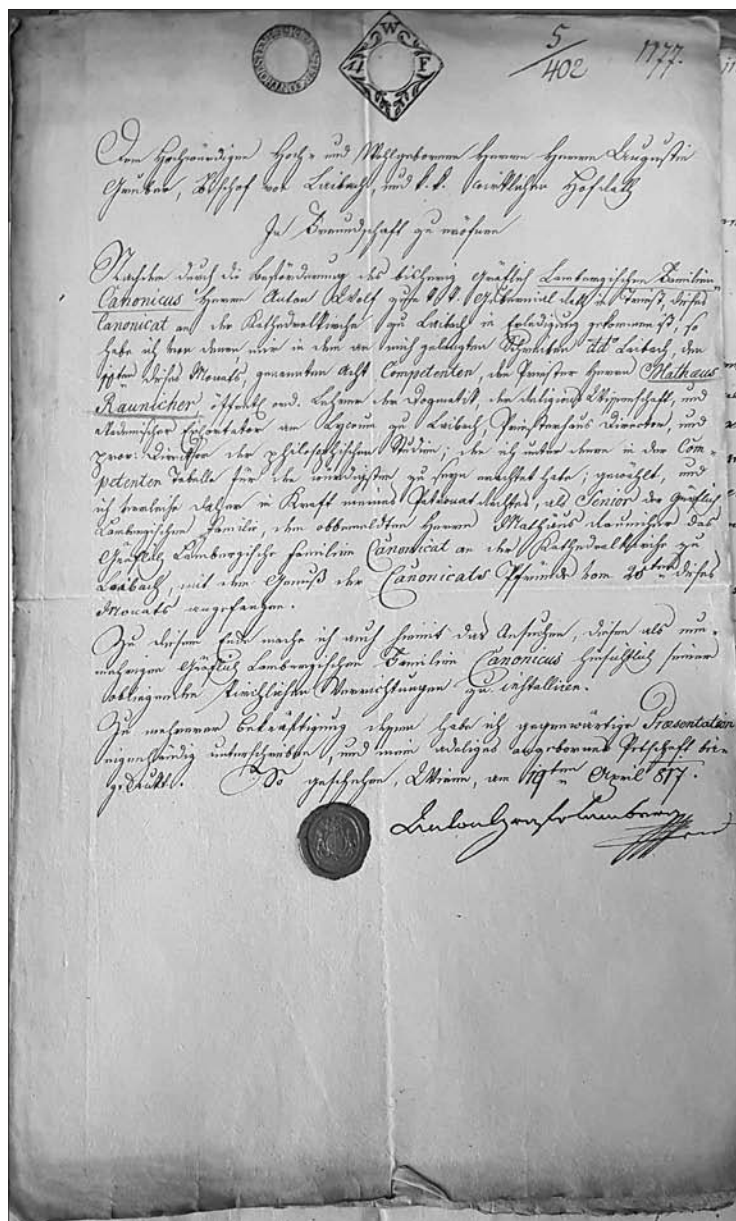
³⁵ Študij teologije je končal v Gradcu, nikoli pa ni deloval v dušnem pastirstvu.

³⁶ NŠAL 4, šk. (fasc.) 28, f. 5/1177. Med letoma 1820 in 1866 je bil kanonik Kürchperg-Gallenbergovega kanonikata. Prim. Ambrožič, Prošti, dekani in kanoniki, str. 96.

³⁷ NŠAL 4, šk. (fasc.) 28, f. 5/1177, Imenovanje grofa Lamberga z dne 19. aprila 1817.

³⁸ Tega dne je bil o umestitvi obveščen tudi ljubljanski gubernij (NŠAL 4, šk. (fasc.) 28, f. 5/1177; ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2768 (f. 38/10, št. 4857), Obvestilo škofa Gruberja; ÖStA, AVA, Unterricht StHK Teil 2, Ktn. 355, št. 5641).

³⁹ O obveznostih ljubljanskih stolnih kanonikov in kapitlju prim. Žnidaršič Golec, *Kapiteljski arhiv Ljubljana*, str. 6–13.

Imenovanje Matevža Ravnikarja za stolnega kanonika Lambergovega kanonikata (NŠAL 4, šk. (fasc.) 28, f. 5/1777).

Kanonik Lambergovega kanonikata je imel še dve dodatni obveznosti, in sicer: obhajanje ustanovnih maš in obhajanje letnega aniverzarija.⁴⁰

Ravnikar je po umestitvi obdržal profesorsko mesto dogmatike, na katero je bil imenovan 6. novembra 1802, službo pa je nastopil 9. aprila 1803.⁴¹ K temu sta dala soglasje tako državna oblast kot tudi škof Gruber. 10. novembra 1817 mu je cesar potrdil

plačo v višini 800 goldinarjev ter ga imenoval še za direktorja filozofskih študij na ljubljanskem liceju.⁴² Obvezno prisego cesarju ob tem imenovanju je podal in podpisal 23. decembra 1817.⁴³

Tržaški gubernijski svetnik

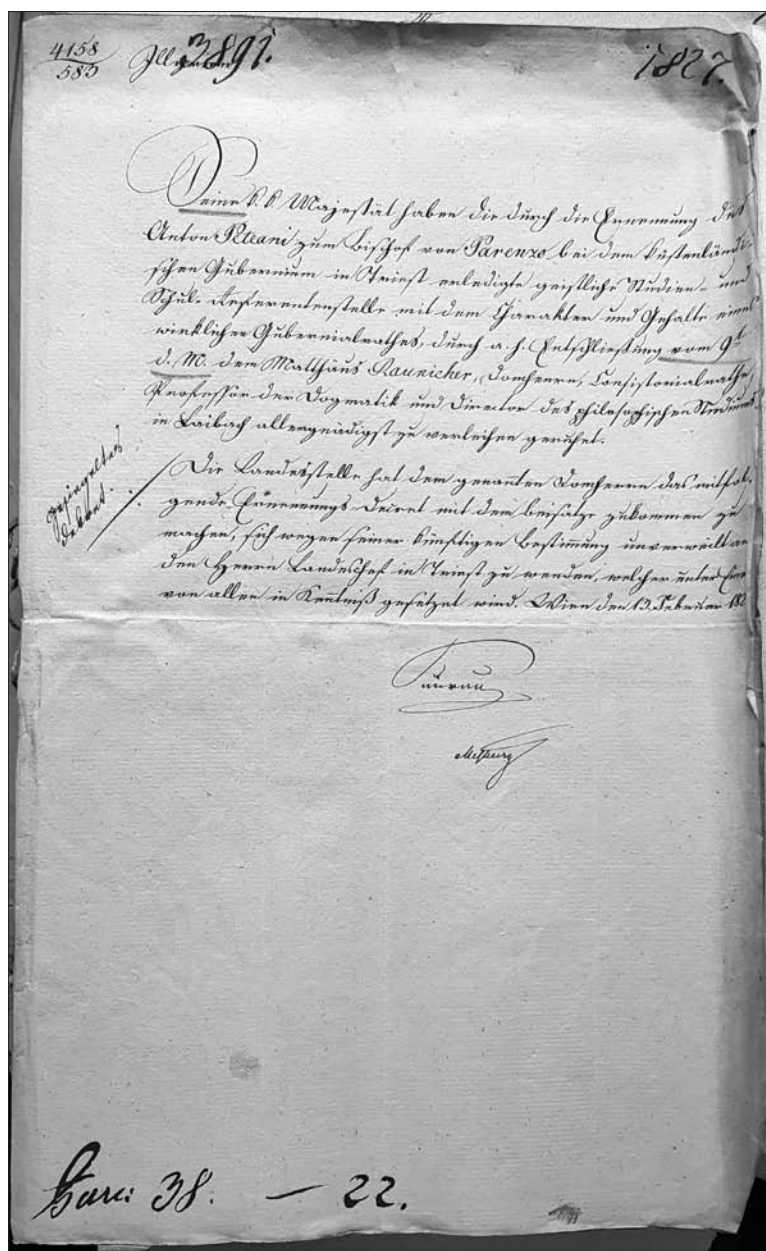
V začetku januarja 1819 je v Poreču umrl tamkajšnji škof Francišek Polesini (1778–1819), rojen v

⁴⁰ ARS, SI AS 14, reg. fasc. 3104 (f. 56/51, št. 757 (v okviru št. 13327)), dokument škofa Gruberja.

⁴¹ ARS, SI AS 14, reg. fasc. 3104 (f. 56/51, št. 43 (v okviru št. 13327)).

⁴² ARS, SI AS 14, reg. fasc. 3104 (f. 56/51, št. 8443, 13327 in 14501).

⁴³ ARS, SI AS 14, reg. fasc. 3104 (f. 56/51, št. 14501).

Obvestilo o imenovanju Matevža Ravnikarja za tržaškega gubernijskega svetnika
(ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2775 (f. 38/22, št. 3891), dokument z dne 13. februarja 1827).

istrskem Motovunu.⁴⁴ Škofija je ostala nezasedena več kot sedem let. 25. junija 1826 je cesar Franc I. le imenoval novega škofa, in sicer Goričana Antona Peteanija (1827–1857), ki je službo nastopil 9. aprila 1827.⁴⁵ Pred škofovskim imenovanjem je zasedal mesto študijskega in šolskega referenta pri Primorskem guberniju v Trstu. Njegova plača in naziv delovnega mesta sta bila enakovredna nazivu pravega gubernijskega svetnika. Ker je bilo to delovno mesto sedaj izpraznjeno, je cesar nanj z 9. aprilom 1827 imenoval

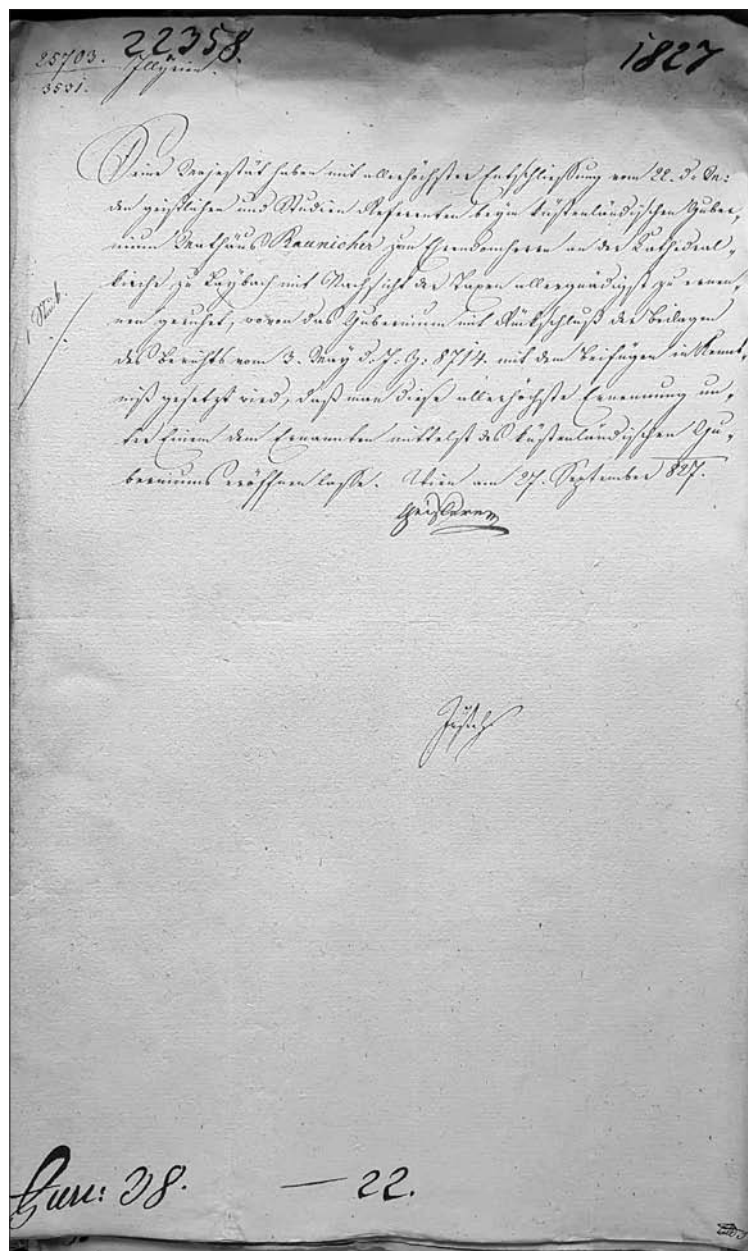
Matevža Ravnikarja, ljubljanskega stolnega kanonika, konzistorialnega svetnika, profesorja dogmatike in direktorja filozofskih študij v Ljubljani, o katerem so tudi na Dunaju krožile izredno pohvalne besede.⁴⁶ Zaradi novih službenih obveznosti v Trstu in pomanjkanja časa se je Ravnikar s 23. aprilom 1827 odpovedal mestu profesorja dogmatike na ljubljanskem liceju (po več kot 24 letih) in Lambergovemu kanonikatu.⁴⁷

⁴⁴ *Hierarchia Catholica* 6, str. 328.

⁴⁵ *Hierarchia Catholica* 7, str. 299.

⁴⁶ ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2775 (f. 38/22, št. 3891), dokument z dne 13. februarja 1827.

⁴⁷ ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2775 (f. 38/22, št. 8714 in 8795); Ambrožič, Prošti, dekani in kanoniki, str. 99.

Obvestilo o imenovanju Matevža Ravnikarja za častnega kanonika ljubljanskega stolnega kapitlja (ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2775 (f. 38/22, št. 22358), dokument z dne 27. septembra 1827).

Novo službo v Trstu je nastopil 5. maja 1827, ko je podpisal prisego, in s tem dobil pravico do letne plače v višini 2.500 goldinarjev iz državnega proračuna.⁴⁸

Ob odhodu iz Ljubljane ni bilo jasno, ali sme Ravnikar v skladu z odredbo iz leta 1816 obdržati naziv častnega stolnega kanonika. Službeno mesto, ki ga je zasedel v Trstu, ni bilo povezano z nobeno prebendo v tržaškem stolnem kapitlju. Ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf (1824–1859) je zato na ljubljanski gubernij naslovil prošnjo, naj cesar Ravnikarja za zasluge, ki jih je pridobil v času dolgolet-

nega službovanja v Ljubljani, imenuje za častnega kanonika ljubljanskega stolnega kapitlja. Če bi ostal brez tega naziva, bi bil v Trstu v primerjavi s tržaškimi stolnimi kanoniki v slabšem oziroma neugodnem položaju. Škof Wolf je tudi predlagal, da mu v ta namen določijo plačo v višini 100 goldinarjev letno.⁴⁹ Cesar Franc I. se je na prošnjo škofa Wolfa odzval pozitivno in je Ravnikarja 22. septembra 1827 imenoval še za častnega kanonika ljubljanskega stolnega

⁴⁸ ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2775 (f. 38/22, št. 11076).

⁴⁹ ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2775 (f. 38/22, št. 457 (v okviru št. 8714)).

kapitlja; to mesto je Ravnikar ohranil vse do smrti leta 1845.⁵⁰

Tržaško-koprski škof

14. januarja 1830 je v Trstu umrl tržaški (od leta 1828 tržaško-koprski) škof Antonio Leonardis da Lucinico (1821–1830).⁵¹ Dunajska vlada je po prejemu obvestila o njegovi smrti kmalu pričela s postopkom izbire novega škofa. Guverner tržaškega gubernija Alphons Gabriel knez Porcia (1761–1835) je moral za mnenje o primernem kandidatu za novega tržaško-koprškega škofa povprašati škofo ilirske metropolije: goriškega nadškofa in metropolita Jožefa Wallanda (1818–1834), poreškega škofa Antona Peteanija, ljubljanskega knezoškofa Antona Alojzija Wolfa in istrskega okrožnega glavarja. Eden najpomembnejših predpogojev za imenovanje je bilo že tedaj znanje italijanskega jezika. Goriški nadškof je o Ravnikarju glede tega zapisal: *in der italienischen Sprache es zweifelsohne zu einer solchen Fertigkeit gebracht haben werde, um auch öffentliche italienische Vorträge zu machen*.⁵² Po njegovem za novega tržaškega škofa ni primernejše osebe od Ravnikarja (*er keinen für diesen Bischofsitz geeigneteren Mann, als ihn, in Antrag zu bringen wußte*). Po jezikovnem znanju ni prav nič zaostajal poreški škof Peteani (*im gleichen Grade*), vendar ga je nadškof Walland med svojimi predlogi postavil na drugo mesto, saj je bil pred kratkim imenovan za škofa v Poreču, zato se mu ni zdelo primerno, da bi ga že kar takoj ponovno prestavili.

Tudi poreški škof Peteani je na prvo mesto kot najprimernejšega kandidata postavil Matevža Ravnikarja. Svoje mnenje je utemeljil podobno kot goriški nadškof (*aus den auch vom Bischofen von Görz angeführten Gründen*). Drugi kandidat je bil po njegovem tržaški mestni župnik in stolni kanonik Jožef Milanič (*Joseph Millanich*) (1809–1837),⁵³ ki je imel dolgoletne izkušnje v dušnem pastirstvu, gorečnost in potrebna znanja za zasedbo škofovskega mesta, obvladal pa je tudi več jezikov. Tretji primeren kandidat

bi bil po njegovem stolni šolski nadzornik (*Domschollast*) Andrej Mešutar (1791–1865)⁵⁴ (*Andreas Meschutar*), in sicer zaradi zaslug na šolskem področju, zglednega načina življenja, modrosti, znanj, gorečnosti in obvladovanja jezikov.

Ljubljanski knezoškof je izmed svojih kandidatov za novega tržaško-koprškega škofa predlagal Matevža Ravnikarja, ostalih dveh kandidatov pa ni navedel (*nennt einzig und allein*). Tudi istrski okrožni glavar je imel izmed tržaških duhovnikov, ki jih je v preteklosti že predlagal na mesto duhovnih referentov, v glavi več kandidatov, vendar pa se mu nobeden izmed njih ni zdel primeren za novega škofa (*hält sie jedoch für den Posten der Frage nicht geeignet*).

Guverner Porcia je v pismu notranjemu ministru Francu Jožefu grofu Saurau (1760–1832) o predlaganih kandidatih zapisal precej drugačno mnenje: *Ich kann mich mit voller Ueberzeugung für keines der hier genannten Individuen aussprechen*. Ravnikarju je očital pomanjkanje primerne obnašanja, ki pritiče pastirju, in zaupanja, oporekal pa je tudi njegovemu znanju tako govornemu kot tudi pisani italijanščini, češ da ni na ustrezni ravni (*doch die italienische Sprache bei weitem nicht in dem von den Bischöfen von Görz und Parenzo vorausgesetzten Grade besitzt, und diese Sprache durchaus nicht mit der erforderlichen Fertigkeit spricht und schreibt, um in der triester Diözese die bei Feierlichkeiten üblichen italienischen Anreden, und in jener von Capo d'Istria die gesammte Diözesanverhandlungen in dieser Sprache schlichten zu können*). Peteaniju je očital ozkost pri sprejemanju drugače verujočih (*um Collisionen mit anderen Glaubensverwandten handelt*), pri čemer je izpostavil mesto Trst kot mesto z več verstvi. Župnik Milanič naj bi bil pri sobratih zelo priljubljen, nima pa niti potrebnega značaja niti znanja, ki naj bi ga imel novi ordinarij (*durchaus nicht die Kraft, des Charakters und des Wissens zutraun, sich als Ordinarius selbstständig behaupten zu können*), še posebej ker duhovniki v tržaškem in koprskem okolišu še vedno potrebujejo odločnega vodjo. Iz guvernerjevega zapisa je mogoče razbrati, da mu je očital pomanjkanje samozaveesti. Mešutar naj bi bil na hierarhični lestvici predlaganih kandidatov na prenizkem mestu, da bi se lahko dvignil nad celotni tržaški stolni kapitelj. Porcia dalje navaja, da mu je ljubljanski knezoškof ob njegovem obisku v Ljubljani omenil, da bi bil primeren kandidat za tržaškega škofa tudi lavantinski škof Ignac Franc Zimmermann (1824–1843). O njem ni mogel podati dokončne ocene, ker ga ni poznal; poleg tega ni vedel, ali bi se Zimmermann strinjal s predstavitev v Trst.⁵⁵

Avstrijski cesar Franc I. Habsburško-Lotarinški je izmed naštetih kandidatov 18. septembra 1830 za tržaško-koprškega škofa imenoval Matevža Ravnika-

⁵⁰ ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2775 (f. 38/22, št. 22358), dokument z dne 27. septembra 1827.

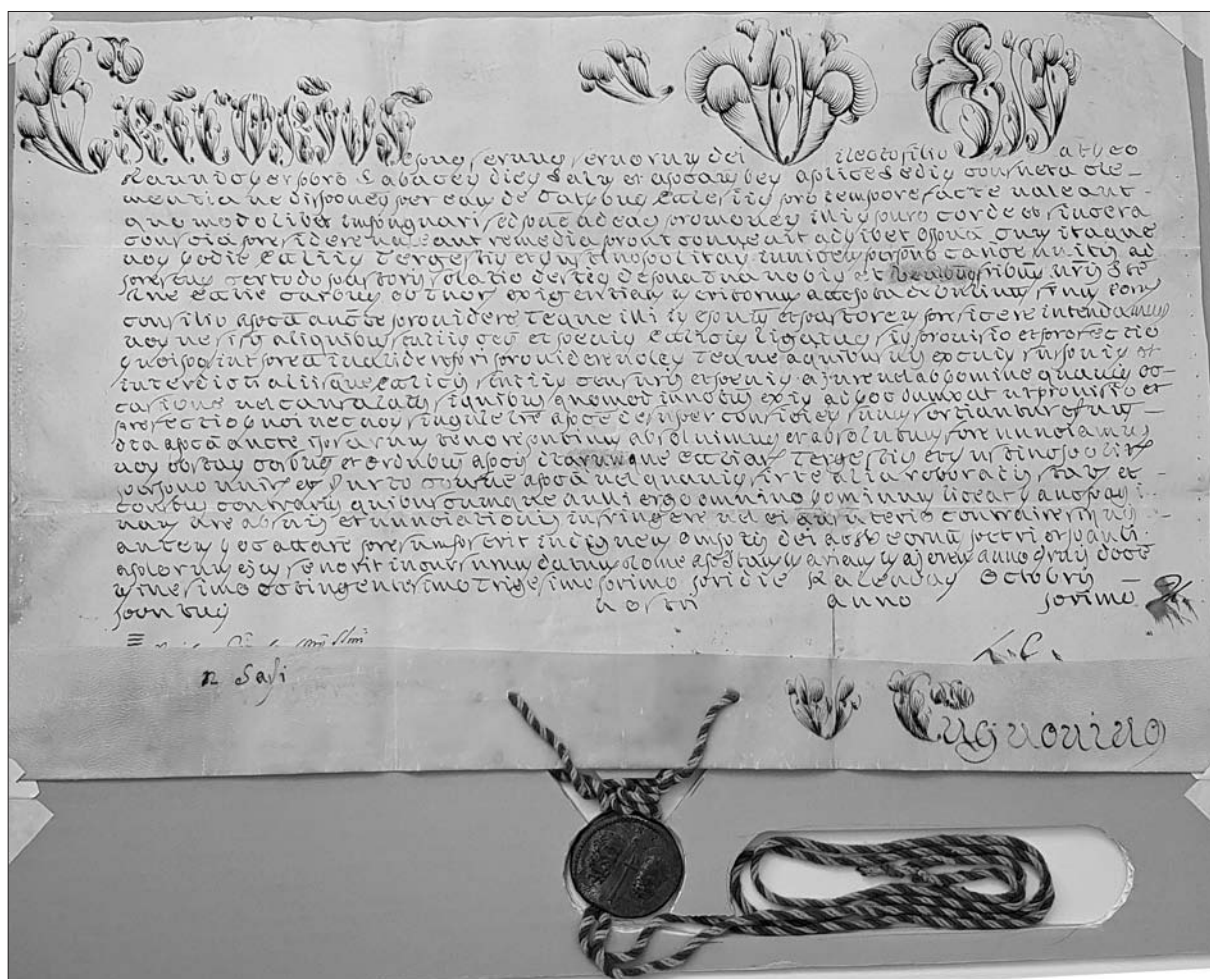
⁵¹ O zapletenih cerkvenoupravnih razmerah v Istri gl. Dolinar, *Slovenska cerkvena pokrajina*, str. 24–29. Na tem mestu velja izpostaviti, da je bilo po smrti tržaškega škofa Ignaca Kajetana pl. Buseti (1796–1803) mesto škofa v Trstu nezasedeno vse do leta 1821. Podobno je bilo tudi v Kopru, le da so škofijo po smrti koprškega škofa Bonifacija da Ponteja (1776–1810) vodili kapitularni vikarji. Razmere so se uredile šele z bulo *Locum beati Petri*, s katero je papež Leon XII. (1823–1829) 30. junija 1828 ukinil škofijo Novigrad in jo priključil Trstu, obenem pa združil koprsko in tržaško škofijo. Od takrat dalje se je moral novi škof imenovati tržaško-koprski škof. Tržaški škof Antonio Leonardis da Lucinico je bil od srede leta 1828 torej tržaško-koprski škof, prvi novoimenovani škof tržaško-koprške škofije pa je bil njegov naslednik Matevž Ravnikar. Prim. *Hierarchia Catholica* 7, str. 362.

⁵² ÖStA, AVA, Kultus AK Katholisch, Ktn. 155, št. 991 (v okviru prot. št. 22648/3083 z dne 22. septembra 1830, št. 1159).

⁵³ Della chiesa di S. Maria Maggiore, str. 116.

⁵⁴ Pirjevec, Mešutar, Andrej.

⁵⁵ ÖStA, AVA, Kultus AK Katholisch, Ktn. 155, št. 991 (v okviru prot. št. 22648/3083 z dne 22. septembra 1830, št. 1159).

Imenovanje Matevža Ravnikarja za tržaško-koprškega škofa (ADT, Carte pergamentne, Raunicher 1, listina 1831 september 30, Dunaj).

karja, dotedanjega tržaškega gubernijskega svetnika (1827–1830), in imenovanje poslal v potrditev papežu.⁵⁶ Tržaški ordinariat je bil o imenovanju novega škofa obveščen 6. oktobra 1830, kapitularni vikar Jožef Benedikt Braunizer de Braunthal (1760–1844)⁵⁷ pa je sbrate v duhovništvu v tržaški škofiji o imenovanju novega škofa obvestil 8. oktobra 1830. Istega dne so se novice razveselili v tržaškem stolnem kapitlju, člani konkatedralnega stolnega kapitlja v Kopru (Nazarij Maršič, Jernej de Bruti in Janez Krstnik Godrigna) pa so odgovorili 13. oktobra 1830. V pismu kapitularnemu vikarju so izrazili veliko zadovoljstvo nad imenovanjem novega škofa in izrazili željo po čimprejšnjem snidenju z novim pastirjem.⁵⁸

Medtem ko so čakali na papeško potrditev, je postopek imenovanja tekkel s polno paro naprej. Hugo

Peter Spinola, tebski naslovni nadškof (1826–1832)⁵⁹ in apostolski nuncij na Dunaju (1826–1832), je novoimenovanemu škofu Ravnikarju 18. novembra 1830 dovolil, da izpoved vere (*professio fidei*) in zvestobo Svetemu očetu zaradi oddaljenosti Trsta od Dunaja (*ob loci distantiam*) poda kar pred ljubljanskim knezoškofom Antonom Alojzijem Wolfom in ne pred njim na Dunaju.⁶⁰ Ravnikar je to kanonsko dolžnost opravil 1. decembra 1830 v kapeli ljubljanske škofijske palače, poleg knezoškofa Wolfa, ki je nastopal v vlogi apostolskega notarja, pa sta bila prisotna še ljubljanski stolni prošt dr. Luka Burger (1830–1848) in stolni dekan Urban Jerin (1830–1849).⁶¹

⁵⁶ ÖStA, AVA, Kultus AK Katholisch, Ktn. 155, prot. št. 22648/3083 z dne 22. septembra 1830, št. 1159.

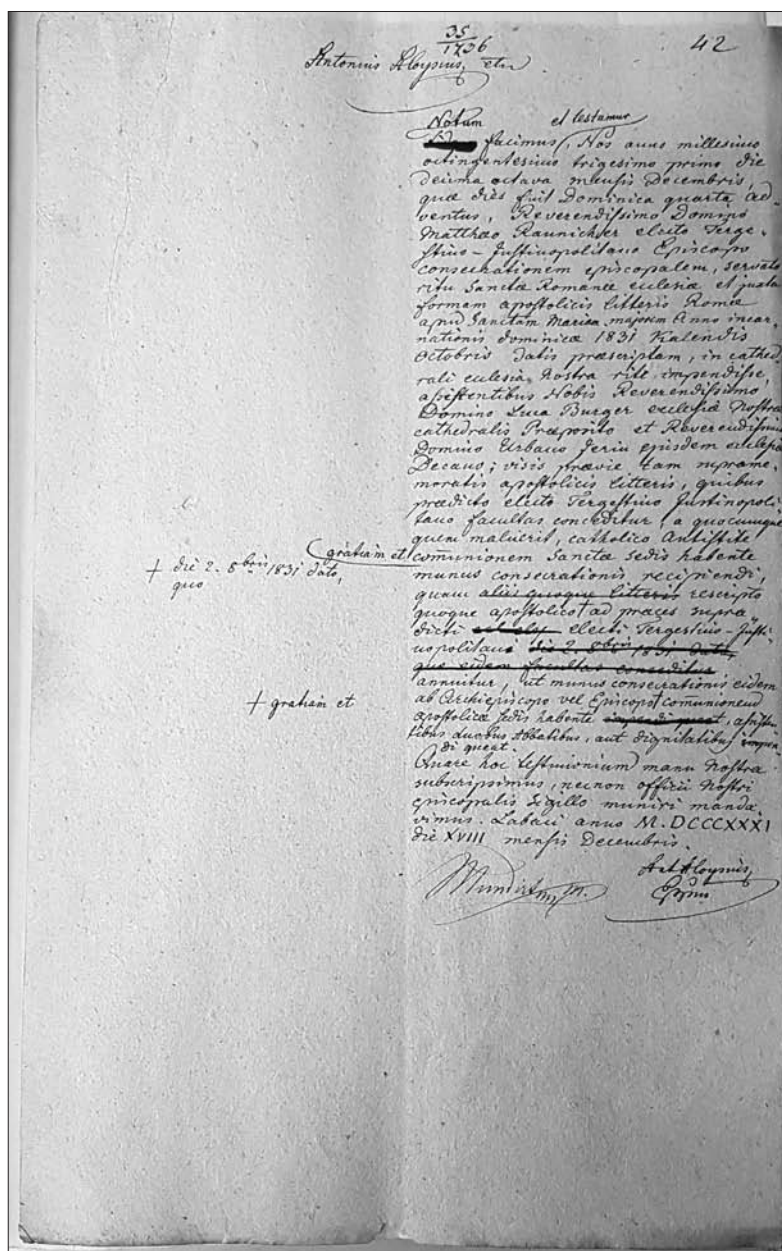
⁵⁷ Klinec, Braunizer de Braunthal, Jožef Benedikt; Kosec, *Necrologium*, str. 101.

⁵⁸ ADT, busta 201, št. 1733/1830 in 22575/1830.

⁵⁹ Papež Gregor XVI. ga je 30. septembra 1831 imenoval za kardinala *in pectore*, razglasil pa ga je 2. julija 1832. Prim. *Hierarchy Catholica* 7, str. 25–26, 365.

⁶⁰ NŠAL 4, šk. (fasc.) 124, f. 35/42, št. 1469, 18. november 1830.

⁶¹ NŠAL 4, šk. (fasc.) 124, f. 35/42, št. 1469, Pro memoria z dne 1. decembra 1830; Ambrožič, Prošti, dekani in kanoniki, str. 88, 90.

Obvestilo o škofovskem posvečenju Matevža Ravnikarja (NŠAL 4, šk. (fasc.) 124, f. 35/42, št. 1736, Potrdilo knezoškofa Wolfa z dne 18. decembra 1831).

Papež Gregor XVI. (1831–1846) je Ravnikarja za tržaško-koprškega škofa potrdil po dobrem letu dni čakanja, 30. septembra 1831. Izstavljenih je bilo devet bul (pāpstlichen Bullen), naslovljenih na cesarja, Ravnikarja, goriškega nadškofa, tržaški stolni kapitelj, vernike in podložnike škofije itd.⁶² Po papeški potrditvi je bilo treba določiti dan škofovskega posvečenja, saj ga Ravnikar še ni imel. Načrtovano je

bilo, da ga bo prejel v tržaški stolnici sv. Justa, torej v svoji novi stolni cerkvi, ki leži na hribu nad mestom Trst. Glede na ohranjene dokumente naj bi bil glavni posvečevalec njegov metropolit, tj. goriški nadškof in ilirski metropolit Jožef Walland. Ker pa je bil v predvidenem terminu posvečenja resno bolan, na Primorskem pa je istočasno razsajala neka epidemija, zaradi katere so bili v veljavi posebni sanitetni ukrepi, se je Ravnikar odločil, da škofovsko posvečenje prejme v Ljubljani. O tem priča tudi dokument dunajske vlade avstrijskemu ilirskemu guvernerju Jožefu Kamilu baronu Schmidburgu (1822–1840). V njem še izvemo, da je Ravnikar vlado zaprosil, da bi prisego dežel-

⁶² NŠAL 4, šk. (fasc.) 124, f. 35/42, št. 1736, Prepis listine o imenovanju. Prepise je mogoče najti tudi na Dunaju in v Trstu: ÖStA, AVA, Kultus AK Katholisch, Ktn. 155, prot. št. 24450/3387; ADT, busta 214, št. 56/1832.

nemu knezu zaradi tega vpričo deželnega guvernerja barona Schmidburga podal kar v Ljubljani, čemur Dunaj ni nasprotoval. Schmidburg je prisego sprejel 6. decembra 1831.⁶³

Škofovsko posvečenje je Ravnika prejel v Ljubljani na četrto adventno nedeljo, tj. 18. decembra 1831. Glavni posvečevalec je bil ljubljanski knezoškof Wolf, ostala sopusvečevalca pa sta bila infulirani stolni prošt Burger in infulirani stolni dekan Jerin. Na podlagi bule o imenovanju bi morala biti sopusvečevalca dva nadškofa oziroma škofa, zaradi spremenjenih okoliščin pa je Ravnika zaprosil za dovoljenje (in ga tudi dobil), da bi ju nadomestila dva opata oziroma dva infulirana cerkvena dostojanstvenika.⁶⁴ Ali sta pri bogoslužju sodelovala tudi odposlanca tržaškega in koprškega stolnega kapitlja, zaenkrat ostaja neznano, je pa Ravnika 7. decembra 1830 pisal tržaškemu stolnemu kapitolu in njegovega predstavnika povabil na svojo posvetitev v Ljubljano.⁶⁵

Škof Ravnika je bil v tržaški stolnici sv. Justa slovesno umeščen na drugo nedeljo po sv. Treh kraljih, 15. januarja 1832, ob deveti uri dopoldne. Državo sta zastopala tržaški gubernijski svetnik Franc Karel von Radičević ter gubernijski svetnik in predsednik tržaškega magistrata dr. Lovrenc Miniussi, novoimenovanega škofa pa je v stolnico pospremila številno občestvo ter predstavniki vojske in mestne policije.⁶⁶ V koprski konkatedralni cerkvi (sostolnici) je slovesnost potekala čez tri tedne, na peto nedeljo po Treh kraljih, 5. februarja 1832, prav tako ob deveti uri dopoldne.⁶⁷

Razmere v škofiji, ki so pričakale Ravnika, zaradi pomanjkanja, vojn in več let izpraznjenega škofovskega sedeža niso bile razveseljive, še posebej ker so dokaj slabo skrbeli za vzgojo mladih duhovnikov: »Zadostovalo je, da je duhovnik opravljal sv. mašo, propovedoval, delil svete zakramente in znal kaj malega«, je zapisal škofov biograf.⁶⁸ Da so bile razmere težavne, naj bi se prepričal tudi cesar: »Pri moji veri! Nisem zavidljiv, moj ljubi škof! Jim za škofijo, besedijo zdaj v Bogu počivajoči cesar Franc, kadar leta 1832 iz Istre zopet v Terst pridejo. Oni bodo le preobilno loste dela imeli, ali vejo pa tudi, koliko de jih cenim in k tem znajo, kjer de bivam.«⁶⁹ Ravnika se

je vrgel v delo, obiskoval župnije in poskušal gmotno pomagati svojim slabo plačanim duhovnikom, skrbel za izobraževanje klera in vernega ljudstva ter pri tem žel dobre uspehe. Ob vseh dušnopastirskih opravilih pa ni manjkalo niti birokratskih, med katerimi se je znašlo tudi vprašanje škofovskega grba.

Škofovski grb

Na področju cerkvene heraldike je pred letom 1825 vladal precejšen nered. Dunajski uradniki so se odločili, da morajo tudi na tem področju oblikovati enotna pravila. Prvi korak k temu je bil dekret dvorne pisarne z dne 13. januarja 1825, ki je določal, da morajo vsi novoimenovani škofje osnutek svojega škofovskega grba pred pričetkom njegove uporabe predložiti v potrditev dvorni pisarni na Dunaju,⁷⁰ kjer so morali uradniki preveriti, ali je predlagani grb v skladu z veljavnimi pravili in zakoni. Od leta 1832 naprej je bila ta obveznost razširjena na vse cerkvene (*geistliche*) grbe.⁷¹

Leta 1828 je dvorna pisarna deželnim oblastem poslala dopis, v katerem ugotavlja, da na področju cerkvene heraldike ni enotnih pravil, saj imajo grbi nadškofov oziroma škofov različne oblike. Zaradi tega so morale deželne oblasti raziskati, ali in katere (nad)škofije imajo na podlagi posebnih dovoljenj posebne oblike grbov, nato pa pripraviti natančne prepise teh privilegijev in grbov ter vse skupaj poslati na Dunaj. Podobno je bilo treba narediti za vse ostale cerkvene dostojanstvenike, kot na primer infulirane prelate, stolne proste, dekane, opate samostanov, stolne in kolegiatne kapitlje in stolne cerkve. Dvorna pisarna je posebej zahtevala tudi opise in natančne upodobitve okrasij stolnih in kolegiatnih kapitoljev ter prepise dovoljenj, s katerimi so jim bili ti okrasji podeljeni. Podobna navodila so veljala za (nad)škofovske grbe in pečate. Tudi v teh primerih je bilo treba dunajski dvorni pisarni poslati prepise odlokov o podelitvi grbov in natančne upodobitve ter prepise morebitnih dovoljenj s posebnimi privilegiji, še posebej glede števila cofkov. Posebej je bilo treba sporočiti, ali ima kateri od cerkvenih dostojanstvenikov pravico do naziva knez, in napisati, kateri naziv uporablja.⁷² Od leta 1830 so morali cerkveni dostojanstveniki (škofje, opati, prošti ...) v svojem grbu obvezno uporabljati tudi grb škofije oziroma kapitlja.⁷³ Med letoma 1832 in 1833 je bila izvedena preiskava cerkvene heraldike v celotnem avstrijskem cesarstvu.⁷⁴

⁶³ ARS, SI AS 16, reg. fasc. 129, št. 2383/1831; ÖStA, AVA, Kultus AK Katholisch, Ktn. 155, prot. št. 24450/3387 z dne 20. oktobra 1831; ADT, busta 214, št. 56/1832.

⁶⁴ NŠAL 4, šk. (fasc.) 124, f. 35/42, št. 1736, Potrdilo knezoškofa Wolfa; ÖStA, AVA, Kultus AK Katholisch, Ktn. 155, prot. št. 24450/3387, Prošnja Ravnika z dne 20. oktobra 1831. Istočasno je Ravnika dunajsko dvorno pisarno zaprosil za *placetum regium* za objavo bul o imenovanju, namenjenih različnim naslovnikom (goriškemu nadškofu, tržaškemu stolnemu kapitolu, vernikom itd.).

⁶⁵ ADT, busta 212, št. 2000/1830.

⁶⁶ ÖStA, AVA, Kultus AK Katholisch, Ktn. 155, prot. št. 6513/1039; ADT, busta 214, št. 10/1832. V tem fasciklu se je ohranil tudi opis slovesnosti (št. 186/1832).

⁶⁷ ADT, busta 214, št. 186/1832.

⁶⁸ Ravnika, *Tržaško-koprski škof Matej Ravnika*, str. 9.

⁶⁹ Kovačič, *Matevž Ravnika*, str. 92.

⁷⁰ Od leta 1848 je to nalogo opravljalo takrat na novo ustanovljeno notranje ministrstvo.

⁷¹ Gall, *Österreichische Wappenkunde*, str. 218.

⁷² ARS, SI AS 14, reg. fasc. 2777 (f. 38/46, št. 12456).

⁷³ Dekret dvorne pisarne z dne 10. junija 1830. Prim. Gall, *Österreichische Wappenkunde*, str. 218.

⁷⁴ Gall, *Österreichische Wappenkunde*, str. 20; Volčjak, *Škofovska grba*, str. 142–143.

Zavrtnjeni predlog škofovskega grba (ÖStA, AVA, Adel HAA Adelsgeneralien 637b.5, prot. št. 7903/1296 z dne 24. februarja 1834).

Škof Ravnikar je 28. avgusta 1833 na tržaški gubernij naslovil posebno pismo, v katerem je zaprosil za posredovanje pri podelitvi škofovskega grba. Piše, da je do sedaj pri poslovanju uporabljal kar pečat tržaškega ordinariata, ki pa je bil slabe kakovosti in je bolj ustrežal kakemu župnijskemu kot pa škofijskemu pečatu.⁷⁵ V skladu z odlokom iz leta 1824 in 1832 je zaradi združitve škofij Koper in Trst v eno škofijo zaprosil tudi za podelitev grba. Prošnji je priložil barvni osnutek grba in njegovo razlago ter zaprosil, da ga posredujejo v potrditev ustrežni instituciji na Dunaj. Obenem je izrazil dvom, da bo njegovi prošnji kmalu ustrezno, saj spričo poenotenja cerkvenih grbov v celotni monarhiji obstaja velika verjetnost, da bo zaradi preobremenjenosti pristojnega urada odločitev o njegovi prošnji sprejeta pozno, morda celo čez nekaj let.⁷⁶

Leta 1824 je bilo predlagano, da bi bil po združitvi škofij Trst in Koper na uradnem škofijskem pečatu upodobljen enostavni škofijski emblem z omembo

škofovega imena. O škofijskem grbu naj bi razmišljali šele po dokončni združitvi škofij Koper in Novigrad s škofijo Trst, vseboval pa naj bi attribute vseh treh škofij. V vmesnem času naj bi škofijski pečat predstavljal združeni škofiji Koper in Trst.

Prvi predlog upodobitve grba tržaško-koprske škofije je bil sledeč: vodoravno razdeljen ščit na dva dela, pri čemer bi bila spodnja polovica tudi navpično razdeljena na dva dela. Na desni strani bi bil upodobljen grb mesta Trst, pri čemer bi bil ščit vodoravno razdeljen. Na vrhu bi v zlatem polju stal črn dvoglavi orel, pod njim pa bi bila upodobljena avstrijska zastava. Preko nje bi stala pokončna helebarda (sulič) sv. Sergeja kot zavetnika mesta Trst in rimskega tribuna. V desni, zeleni polovici ščita, bi bil grb mesta Koper, srebrn ščit z glavo Aegide (meduze), pri čemer je Aegida staro ime za Koper. V zgornji modri polovici ščita bi bili dve prekrizani škofovski palici dveh škofij, ki bi ju na sredi držala ena roka. Ta bi simbolizirala združitev konkatedrale v Koprno s tržaško stolnico. Nad ščitom bi stali škofovski attribute: na sredini mitra, desno in levo škofovski križ in palica (pastorale). Nad omenjenim bi bil postavljen razkošen zelen škofovski klobuk (galero), iz katerega bi na vsako stran ščita padalo šest zelenih cofkov. Vse skupaj bi bilo upodobljeno na umetniško okrašenem ščitu iz lista.

⁷⁵ Njegov predhodnik, škof Leonardis, tudi ni imel škofovskega grba, zato je pri poslovanju uporabljal kar grb mesta Trst. Prim. ÖStA, AVA, Adel HAA Adelsgeneralien 637b.5, prot. št. 9850/1629 z dne 15. aprila 1834, Poročilo škofa Ravnikarja z dne 24. decembra 1833 (št. 2329), str. 17–24.

⁷⁶ ÖStA, AVA, Adel HAA Adelsgeneralien 637b.5, prot. št. 9850/1629 z dne 15. aprila 1834, Prošnja škofa Ravnikarja (št. 1529), str. 14–15.

Podelitev škofovskega grba škofu Matevžu Ravnikarju (ADT, Carte pergamene, Raunicher 6, listina 1834 april 26, Dunaj).

Če prvi predlog ne bi bil potrjen, je Ravnikar ponudil še drugo varianto, ki pa je bila zelo podobna prvi. Simbolno bi škofiji povezovala mestna svetnika v značilnih barvah mest Trst in Koper (*zur Symbolisierung der beyden Diözesen die Schutzheiligen von Triest und Capo d'Istria in den Farben dieser Städte*). Grbovni ščit bi bil razdeljen na tri polja. Spodnje polje bi bilo razdeljeno na dve polovici, ki bi vsebovali podobi obeh stolničnih svetnikov, levo sv. Justa iz Trsta, ki v desnici drži mučeniško palmovo vejo, v levici pa tržaško stolnico, in desno sv. Nazarija iz Kopra, ki v desnico blagoslavlja, v levici pa drži koprsko stolnico. Nad njima bi bili v modrem polju v obliki Andrejevega križa prekrizani škofovski palici dveh škofij, ki bi ju na sredi držala roka. Škofovski palici bi predstavljali dve škofiji (Trst in Koper), roka pa tržaško-koprškega škofa, ki vodi in povezuje združeni škofiji. Na vrhu ščita v tretjem zlatem polju bi bil avstrijski cesarski orel, ki bi ponazarjal, da je združena tržaško-koprška škofija pod patronatom in zaščito vladarske hiše. V zvezi z napisom je bilo predlagano, da bi bila dovoljena uporaba naziva tržaški grof, saj naj bi bila tudi ljubljanski knezoškof in goriški knezoadškof kranjski vojvoda oziroma pokneženi goriški grof, v svojih škofovskih grbih pa sta smela uporabljati tudi grba Kranjske in Goriške. Da bi se izognili morebitnim težavam oziroma napačnemu razumevanju, je bilo posebej poudarjeno, da se ta naziv ne veže na osebo škofa, temveč zgolj na pokrajino. Ravnikar je v svoji prošnji tudi poudaril, da bi se rad izognil številnim dopisom, povezanim s škofijskim pečatom, ki so že bili in še bodo poslani na različne urade. Iz njegove narave namreč izhaja, da bi rad uporabljal čim bolj preprost pečat.⁷⁷

Dunajska dvorna pisarna je po preučitvi obeh predlogov soglašala s prvim in ga potrdila.⁷⁸ 26. aprila 1834 je bila spisana slovesna pergamentna listina, s katero je dunajska združena dvorna pisarna pod vodstvom vrhovnega kanclerja Antona Friderika grofa Mittrowskega von Mittrowitz und Nemischl (1830–1842) tržaško-koprskemu škofu Matevžu Ravnikarju podelila sledeč škofovski grb: navpično deljen ščit z modrim poljem na vrhu ščita, ki je na desni polovici prečno razdeljen še na štiri enake dele, in sicer tako, da je najvišje polje zlate barve, drugo, spodnje, rdeče, tretje srebrne in zadnje rdeče barve.⁷⁹ Leva polovica ščita je obarvana zeleno. Na vrhu ščita sta v obliki Andrejevega križa druga na drugo položeni srebrni škofovski palici dveh škofij, ki ju na sredi drži naravna roka. V zgornjem polju desne polovice ščita je upodobljen dvoglavi črn orel, iz kljunov mu visi rdeč jezik, preko preostalih treh polj pa stoji pokončen že-

lezen zgornji del helebarde sv. Sergeja. V levi polovici ščita lebdi ovalen srebrn ščit, na njegovi sredini pa je upodobljena ženska glava z bujnimi srebrnimi lasmi. V desnem zgornjem kotu ščita stoji poševno desno postavljena srebrna in z zlatom obrobljena škofovska mitra, okrašena z zlatom in dragimi kamni, iz levega zgornjega kota ščita pa moli poševno levo postavljena zlata škofovska palica. Iz sredine ščita se dviga srebrn križ s konicami v obliki triperesne deteljice. Ščit obdaja zlata, deloma skupaj zvita in umetniško izrezljana obroba. Nad grbom lebdi okrogel zelen škofovski klobuk, iz katerega na vsako stran pada šest cofov.⁸⁰

Taka oblika grba je ostala v veljavi vse do leta 1977, ko je papež Pavel VI. (1963–1978) »zaradi spremenjnih razmer in časom primerno« z bulo *Prioribus saeculi* razdružil ozemlje združene tržaško-koprške škofije in odločil, »da se koprška škofija povrne v tisto stanje, v katerem je bila do leta 1828«.⁸¹ Posledično je bil opuščen Ravnikarjev grb, ki so ga uporabljali njegovi nasledniki. Današnji grb tržaške škofije vsebuje tudi nekaj heraldičnih elementov Ravnikarjevega škofovskega grba, prikazuje pa bogato zgodovino tržaške škofije: spremembo škofijskega grba v času cesarja Friderika III. Habsburškega (1452–1493) leta 1464 – rdeča in bela barva s pozlačeno helebardo in črnim orlom v rumenem polju simbolizirata Sveto rimsko cesarstvo, ko je bila tržaška škofija pod cesarjevim patronatom in je nekdanji tržaški škof Enej Silvij Piccolomini (1447–1450) postal papež Pij II. (1458–1464). Pomemben del je tudi zgornja polovica ščita s Kristusovim monogramom v rdeči barvi, ki spominja na Oglej, prekrizani zeleni palmovi veji pa simbolizirata tržaške mučence, med drugim blažene-ga Francesca Giovannija Bonifacia (1912–1946).⁸²

⁸⁰ ... eines senkrecht getheilten Schildes mit einem blauen Schildeshaupt, welcher in der rechten Hälfte nochmals quer in vier gleiche Theile und zwar dergestalt getheilt ist, daß das oberste Feld von Goldfarbe, das zweite unterste von rother, dann das dritte von Silberfarbe und die linke Schildeshälfte von grüner Farbe sey. Im Schildeshaupt sind zwei silberne Bischofsstäbe in der Form eines Andreaskreuzes übereinander gelegt und werden von einer natürlichen Hand in der Mitte der Kreuzung gehalten. Im obersten Felde der rechten Schildeshälfte erscheint ein zweiköpfiger schwarzer Adler mit ausgeschlagenen rothen Zungen und die übrigen drei Felder sind mit einer aufrechten eisernen Hellebarden Spitze belegt. In der linken Hälfte schwebt ein ovalennder silberner Schild, in dessen Mitte ein weibliches Haupt mit Schlangenhaaren gleichfalls in Silberfarbe zu sehen ist. Auf der rechten Oberecke des Schildes ruht eine schrägrechts gestellte, mit Gold und Edelsteinen gezierte silberfarbs und goldverbrämte Bischofsmütze und an der linken Oberecke ragt ein goldener Bischofsstab in schräglinker Stellung, aus der Mitte des Haupttrandes aber ein silbernes Kleeblattkreuz hervor. Den Schild umgibt eine goldene theilweise zusammengerollte und unkünstlichen Einschnitten ausgezakte zierliche Einfassung. Über den Wapen schwebt der runde grüne bischöfliche Hut mit seinen zu beiden Seiten herabhängenden sechs Quasten ... Prim. ADT, Carte pergamene, Raunicher 6, listina 1834 april 26., Dunaj.

⁸¹ Dolinar, *Slovenska cerkvena pokrajina*, str. 216–219, št. 34; *Lo stemma della Diocesi di Trieste*.

⁸² *Beato Francesco Bonifacio, sacerdote e martire. Partito: nel 1° di rosso alla fascia d'argento, caricato dell'alabarda di San Sergio d'oro, posta in palo e uscente dalla partizione; nel 2° dello stes-*

⁷⁷ ÖStA, AVA, Adel HAA Adelsgeneralien 637b.5, prot. št. 9850/1629 z dne 15. aprila 1834, Poročilo škofa Ravnikarja z dne 24. decembra 1833 (št. 2329), str. 15, 20.

⁷⁸ ÖStA, AVA, Adel HAA Adelsgeneralien 637b.5, prot. št. 7903/1296 z dne 24. februarja 1834.

⁷⁹ Barva zadnjega polja ni opisana.

Grb tržaške škofije od leta 1977 naprej.

Ob smrti

Mož, ki je uveljavil svoj predlog grba in je skorajda 14 let uspešno vodil tržaško-koprsko škofijo, je življenjsko pot sklenil v Trstu 20. novembra 1845. Njegove zadnje dneve je opisal tržaški duhovnik Jožef Kovačič, ki je spremljal škofovo poslednje trpljenje. Veliki zvon svetega Justa tržaške stolne cerkve je duhovščini in vernemu ljudstvu takrat naznanil, da so ostali brez svojega pastirja. Na Ravnikarjevo izrecno željo ga je pokopal takratni goriški nadškof in ilirski metropolit Franc Ksaver Lušin (1835–1854), in sicer poleg njegovega očeta na pokopališču svete Ane.⁸³ Njegova smrt je odjeknila v slovenskem prostoru, pa tudi izven meja cesarstva. Dr. Janez Bleiweis je v *Novicah* že v 2. številki leta 1846 objavil prispevek *Slovenca tudi Francozje časté*. V njem je opisal, kako kmalu so bili v Parizu obveščeni o smrti škofa Rav-

nikarja. Uredništvo francoskega časopisa *Le necrologe universel du XIX siecle* je želelo, da mu posredujejo življenjepis umrlega škofa. Ob tem naj bi višji urednik Saint-Maurice Cabany svoj dopis sklenil z besedami: »Noben človek ne zasluži bolj ko rajnki Ravnikar priti v te velike bukve, v katerih so vse imenitne osebe sedajnjega stoletja zapisane.« Bleiweis je k temu zapisal: »Komu bi serce od veselja ne poskakovalo, slišati, kakó ptuj narod Slovenca častí!«⁸⁴

Častili pa ga niso le na tujem, pač pa tudi doma, saj je v oporoki vse premoženje volil v dobrodelne namene. Mednje gre gotovo šteti tudi Ravnikarjeve dijaške ustanove, od katerih je štiri ustanovil za tržaške, dve pa za kranjske dijake.⁸⁵ Pri teh so, kakor je določil v oporoki, imeli prednost njegovi sorodniki, nato dijaki iz rodnih Vač in krajev domače župnije, naposled pa »vsi dijaki s Kranjskega. Uživajte se lahko na vseh šolah – že tudi na osnovnih.«⁸⁶

so all'aquila bicipite di nero, coronata, membrata e lampassata d'oro, uscente dalla partizione. Col capo d'argento, a due rami di palma di verde in decusse, attraversati dal monogramma PX di rosso. Podrobneje o sestavi in razlagi sedanjega tržaškega škofijskega grba glej spletno stran tržaške škofije: *Lo stemma della Diocesi di Trieste*; Cuscito, Trieste, str. 70.

⁸³ Ravnikar, *Tržaško-koprski škof Matej Ravnikar*, str. 11–12.

⁸⁴ *Kmetijske in rokodelske novice*, 14. 1. 1846, str. 6.

⁸⁵ Več o štipendijah na Kranjskem, med katerimi sta bili tudi dve Ravnikarjevi štipendiji, gl. Ribnikar, *Študentske in dijaške*, str. 9–16.

⁸⁶ Ravnikar, *Tržaško-koprski škof Matej Ravnikar*, str. 25.

Namesto sklepa

Pričujoči prispevek na podlagi arhivskega gradiva nekoliko podrobneje osvetljuje posamezne življenjske postaje tržaško-koprškega škofa Matevža Ravnikarja. Ta je sled, ob vsej svoji večkrat omenjeni vsestranskosti, zanimivo, pustil tudi v svetu heraldike. Prispevek je tako tudi svojevrstno vabilo k nadaljnjim raziskovanjem na različnih področjih njegovega delovanja, ki so se z vzpostavitev dijaških ustanov in skrbjo za finančno podporo revnim znanja željnim učencem nadaljevala tudi po njegovi smrti. Prav zato je morda izpostavitve vprašanja in predstavitve prejemnikov njegovih štipendij primeren začetek tovrstnega raziskovanja.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ADT – Archivio storico diocesano di Trieste
Archivio della Diocesi di Trieste e Capodistria
(1830–1977), Sede vacante
Carte pergamentene, Raunicher

ARS – Arhiv Republike Slovenije
SI AS 14, Gubernij v Ljubljani
SI AS 16, Deželno predsedstvo za Kranjsko

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana
NŠAL 4, Škofijski arhiv 4
ŽA Vače, Matične knjige, R 1771–1806

ÖStA – Österreichisches Staatsarchiv, Wien
AVA – Allgemeines Verwaltungsarchiv
Kultus AK Katholisch
Adel HAA Adelsgeneralien
Unterricht StHK Teil 2

ČASOPISI

Illyrisches Blatt, 1831.
Kmetijske in rokodelske novice, 1845, 1846.
L'Istria, 1847.
Novice, 1846.
Učiteljski tovariš, 1877.

LITERATURA

Ambrožič, Matjaž: Prošti, dekani in kanoniki ljubljanskega stolnega kapitlja. *Stolnica sv. Nikolaja v Ljubljani 1707* (ur. Metod Benedik). Ljubljana: Stolna župnija sv. Nikolaja: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti; Celje: Društvo Mohorjeva družba, 2008, str. 85–103.
Ambrožič, Matjaž: Ustanovitve zasebnih kanonikatov ljubljanskega stolnega kapitlja. *Stolnica sv.*

Nikolaja v Ljubljani 1707 (ur. Metod Benedik). Ljubljana: Stolna župnija sv. Nikolaja: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti; Celje: Društvo Mohorjeva družba, 2008, str. 48–84.
Ciperle, Jože: *Podoba velikega učilišča ljubljanskega. Licej v Ljubljani 1800–1848*. Ljubljana: Slovenska matica, 2001 (Razprave in eseji; 49).
Cuscito, Giuseppe: *Trieste. Diocesi di frontiera. Storia e storiografia*. Trieste: Editreg Editore – Trieste, 2017.
Dolinar, France Martin: *Slovenska cerkvena pokrajina*. Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkve, 1989 (Acta Ecclesiastica Sloveniae; 11).
Gall, Franz: *Österreichische Wappenkunde. Handbuch der Wappenwissenschaft*, 3., unveränderte Auflage. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 1996.
Grdina, Igor: Ravnikar, Matevž. *Enciklopedija Slovenije*. 10: *Pt–Savn*. (gl. ur. Marjan Javornik). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996, str. 105.
Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi sive, summorum pontificum, S.R.E. Cardinalium, ecclesiarum antistitum series e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita. Vol. 6: a pontificatu Clementis pp. XII. (1730) usque ad pontificatum Pii pp. VI. (1799) (ur. Remigium Ritzler, Pirminum Sefrin). Patavii: Il messaggero di s. Antonio, 1958.
Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi sive, summorum pontificum, S.R.E. Cardinalium, ecclesiarum antistitum series e documentis tabularii praesertim Vaticani collecta, digesta, edita. Vol. 7: a pontificatu Pii pp. VII. (1800) usque ad pontificatum Gregorii pp. XVI. (1846) (ur. Remigium Ritzler, Pirminum Sefrin). Patavii: Il messaggero di s. Antonio, 1968.
Kosec, Franciscus: *Necrologium cleri saecularis et regularis unitarum Dioeceseon Tergestinae et Justinopolitanae ab anno 1830–1912*. Pisini: typis »societatis Tipographicae«, 1912.
Kovačič, Jožef: Matevž Ravnikar, prvi Tržaško - Koperski škof. *Drobtinice* 13, 1858, str. 81–107.
Marn, Josip: Vladika Matej Ravnikar. *Jezičnik* XV, 1877, str. 63–70.
Ravnikar, Jernej: *Tržaško-koprski škof Matej Ravnikar, slavni pisatelj in pedagog slovenski. V spomin razkritja spomeniške plošče, v 13. dan julija 1890 l. v njegovi rojstveni hiši na Vačah, slovenski mladini poklonil Jernej Ravnikar, slovenski učitelj*. Ljubljana: Družba sv. Cirila in Metoda, 1890 (Knjižnica Družbe sv. Cirila in Metoda; zv. 5).
Ribnikar, Peter: Študentske in dijaške štipendijske ustanove na Kranjskem. *Arhivi* XXII, 1999, št. 1–2, str. 9–16.
Volčjak, Jure: *Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824, 1. del: 1750–1764*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2010 (Viri/Arhivsko društvo Slovenije, 31).
Volčjak, Jure: *Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824, 2. del: 1761–1824*. Ljubljana:

Arhivsko društvo Slovenije, 2016 (Viri/Arhivsko društvo Slovenije, 39).

Volčjak, Jure: Škofovska grba lavantinskih škofov Jakoba Maksimilijana Stepišnika in Mihaela Napatnika. *Miscellanea* (ur. Bogdan Kolar). Ljubljana: Teološka fakulteta, 2016 (*Acta Ecclesiastica Sloveniae*, 38).

Zgodovina slovenskega slovstva. II: Romantika in realizem (ur. Lino Legiša). Ljubljana: Slovenska matica, 1959.

Žnidaršič Golec, Lilijana: *Kapiteljski arhiv Ljubljana. Inventar fonda. Zv. 1: Fasc. 1–60*. Ljubljana: Stolni kapitelj, 2006 (Priročniki / Nadškofijski arhiv Ljubljana, 3).

S P L E T

Beato Francesco Bonifacio, sacerdote e martire. Dostopno na: <https://www.diocesi.trieste.it/beato-francesco-bonifacio-sacerdote-e-martire/> (12. 6. 2019).

Klinec, Rudolf: Braunizer de Braunthal, Jožef Benedikt (1760–1844). *Slovenska biografija*. SAZU, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1003110/#primorski-slovenski-biografski-leksikon> (11. 6. 2019).

Lo stemma della Diocesi di Trieste. Dostopno na: <https://www.diocesi.trieste.it/lo-stemma-della-diocesi-di-trieste/> (12. 6. 2019).

Pahor, Nina in Ana Pestotnik: Ravnikar, Matevž (Matej). Dostopno na: [http://www.primorci.si/osebe/ravnikar-matev%C5%BE-\(matej\)/1651/](http://www.primorci.si/osebe/ravnikar-matev%C5%BE-(matej)/1651/) (28. 5. 2019).

Pirjevec, Avgust: Mešutar, Andrej (1791–1865). *Slovenska biografija*. Ljubljana: SAZU, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi363310/#slovenski-biografski-leksikon> (11. 6. 2019).

Snoj, Andrej in Milena Uršič: Ravnikar, Matevž, častni kanonik (1776–1845). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi490933/#slovenski-biografski-leksikon> (31. 5. 2019).

S U M M A R Y

On the life, career, and episcopal coat of arms of Matevž Ravnikar, Bishop of Trieste–Koper (1776–1845)

Matevž Ravnikar (1830–1845), Bishop of Trieste–Koper, was the subject of quite a number of articles which provide us with quite a good insight into his life, work, as well as the conditions and time in which he held various offices. Already while pursuing his education, he took a teaching job in the family of a Carniolan territorial governor Hohenwart and after completing his theology studies, he immediately became a professor in dogmatic theology and was later promoted to seminary headmaster. During the Illyrian Provinces, he served as the Chancellor of the Ljubljana Central School as well as a lecturer on philosophy and the Bible. He is known to Slovenian public primarily as a national awakener, a fighter for the Slovenian language, a student of Jernej Kopitar, a »reformer of Slovenian prose,« and a translator. Yet, first and foremost, Ravnikar was a priest, and as such he held various offices as well as received various recognitions and honours, from being appointed cathedral canon of Ljubljana to holding a bishop's crosier. By drawing on archival documents, the contribution at hand aims to cast light on some of these crucial stations in Ravnikar's life which marked him and ultimately raised him to the seat of the Diocese of Trieste–Koper. It was there that Matevž Ravnikar left a visible trace on the life of the diocese with his work and devotion, as well as on the world of heraldry by selecting the coat of arms of the newly established Diocese of Trieste–Koper.

R I A S S U N T O

Vita, carriera e stemma episcopale di Matevž Ravnikar, vescovo di Trieste–Capodistria (1776–1845)

Molti articoli sono già stati scritti sul vescovo di Trieste–Capodistria, Matevž Ravnikar (1830–1845), e sul suo operato e ci offrono un'ottima prospettiva della sua vita e del suo lavoro, nonché della situazione e del tempo in cui egli svolse varie funzioni. Già durante il periodo della sua formazione lavorava come insegnante privato presso la famiglia del governatore provinciale carniolico Hohenwart, e dopo essersi laureato in teologia, prima divenne subito professore di dogmatica, successivamente divenne direttore del seminario e, durante il periodo delle Province illiri-

che, fu cancelliere della Scuola centrale di Lubiana e docente di filosofia e della Sacra scrittura. L'opinione pubblica slovena lo conosce principalmente come promotore del risveglio nazionale, combattente per la lingua slovena, allievo di Jernej Kopitar, »riformatore della prosa slovena« e traduttore. Ma Ravnikar era prima di tutto un prete e in quanto tale svolse varie funzioni e ricevette numerosi riconoscimenti e onorificenze – dalla nomina di canonico capitolare di

Lubiana al pastorale. Alla luce dei documenti d'archivio, il presente articolo vuole chiarire alcune delle più rilevanti tappe di vita che segnarono Ravnikar e infine lo portarono alla sede episcopale della diocesi di Trieste–Capodistria. Fu lì che Ravnikar, con la sua opera e la sua dedizione, lasciò tracce visibili nella vita della comunità diocesana e, infine, anche nel mondo dell'araldica, dato che scelse lo stemma della nuova diocesi di Trieste–Capodistria.